

Asia: 1689/03.01.01/2019

Lausuntopyyntö valtioneuvoston asetukseksi lausuntomenettelystä tiedonhallinnan muutosta koskevista asioista

1 § Valtiovarainministeriön lausuntoa edellyttävä tiedonhallinnan muutos

Arvio pykälästä ja sen perusteluista

Asetusluonnoksessa VM:n lausunnon pyytäminen on kaikissa tapauksissa sidottu euromääräisiin rajoihin. Lienee mahdollista, että osa vaikutuksiltaan merkittävistä muutoksista jää alle eurorajojen ja näin lausuntomenettelyn ulkopuolelle.

Usein yhteiset muutokset liittyvät laajoihin ohjelmakokonaisuuksiin, joita toteutetaan osissa. Asetusluonnoksen perusteella on tulkinnanvaraista, millaisesta kokonaisuudesta lausunto pyydetään ja kenen toimesta. Muutossuunnittelun idea puoltaisi sitä, että arvioidaan laajaa kokonaisuutta, mutta asetuseräluonnoksen määrittelyt, joissa puhutaan tietovarannoista, palveluista ja hankinnoista, johdattaa tulkintaa toiseen suuntaan, rajatumpien osatoteutusten arvioimiseen.

THL näkee, että tietojärjestelmien ja tietovarantojen taloudellisten, yhteentoimivuuden ja tietoturvallisuuden lisäksi tulisi arvioida soveltuvien osien muutosten vaikutuksia hyvinvointiin ja osallisuuteen.

Miten ymmärrettävänä pidätte tiedonhallinnan muutoksen määrittelyä?

Asetuseräluonnoksessa ja muistiossa muutos on ymmärrettävästi määritelty. Riskinä on kuitenkin se, että muutoksia ei arvioida niinkään prosessien ja toimintatapojen kehittämisen näkökulmasta, vaan arvioitavaksi toimitetaan suunnitelmia, jotka ovat jo vahvasti lähtökohdiltaan rajattuja, mikä voi heikentää mahdollisuuksia varsinkin uusiin yhteisiin ratkaisuihin ja yhteentoimivuuden lisääntymiseen. Toimeenpanossa on syytä tukea sitä, että muutossuunnitelmat tulevat arvioitaviksi riittävän varhaisessa vaiheessa.

Mihin kaipaisitte lisäselvyyttä esimerkiksi ohjeiden muodossa?

Asetusluonnos ei rajaa sitä, mitä kokonaiskustannuksissa huomioidaan. Oheismateriaalin kalvo 19 kohdistaa tarkastelun ainakin tiedonhallintalain pykälän 8.1 osalta vain julkiseen sektoriin, eli rajaa tarkastelusta pois kustannukset, jotka kohdistuvat yksityisiin yrityksiin, yhteisöihin ja kansalaisiin. Olisi hyödyllistä arvioida kokonaiskustannukset koko yhteiskunnan näkökulmasta.

Ohjeistuksella on hyvä selkeyttää sitä, miten muutosten arvioinnit käytännössä laaditaan, jotta ne ovat yhteismitallisia ja vertailtavia. Huomiota tulisi kiinnittää myös siihen, että muutossuunnitelmat ja niitä edeltävä pohjatyö olisivat sillä tavoin saatavilla, että julkishallinnon organisaatiot olisivat tietoisia muiden organisaatioiden suunnitteilla olevista muutoksista ja voisivat arvioida, milloin esimerkiksi olisi mahdollisuuksia yhteistyöhön tai yhdessä tapahtuvaan prosessien ja toimintatapojen laajempaan uudistamiseen. Tiedonhallintalain ja muutossuunnittelun luomia mahdollisuuksia tulisi hyödyntää avoimen hallinnon periaatteiden edistämässä ja muutostrendien tunnistamisessa ja edistämässä julkisen sektorin laaja-alaisena yhteistyönä.

2 § Lausuntopyyntö ja sen sisältö

Arvio pykälästä ja sen perusteluista

Muistion mukaan ”olisi tärkeää, että eri hallinnonalan valtion virasto tai laitos toimittaisi lausuntopyyntönsä ensin oman hallinnonalansa ministeriölle sen arvioitavaksi”. Monipolvinen menettely edellyttää kaikilta osapuolilta sujuvuutta ja sitä, että prosessi nivoutuu organisaatioiden toimintaan.

3 § Lausuntopyynnön ajankohta

Arvio pykälästä ja sen perusteluista

On hyvä, että lausunnon antaminen on sidoksissa valtionhallinnon taloussuunnittelun aikatauluihin. Kahden kuukauden aika on riittävä, jos VM:n vastaus tulee ripeästi.

Millaisia edellytyksiä virastollanne on toimittaa tiedot pykälässä esitettyjen kolmen vaihtoehdon mukaisesti? Voitte vastauksessanne tarkastella asiaa sekä aikataulun että toimintatapamuutosten näkökulmasta.

On mahdollista pyytää lausuntoa merkittävästä muutoksesta paria kuukautta ennen kehys- tai talousarvioehdotusta tai päätöksentekoa. On hyvä, että lausuntomenettely on kytketty valtion taloussuunnittelun aikatauluihin, mutta vaarana on, että lausuntoja ei pyydetä etupainotteisesti varsinaisessa suunnitteluvaiheessa vaan juuri ennen toteutuksen aloittamista, jolloin mahdollisuudet reagoida VM:n palautteeseen ovat rajallisemmat.

Kuinka selkeänä pidätte pykälän momenttia kaksi, jossa kuvataan velvollisuutta pyytää lausuntoa uudelleen, kun lausunnon kohde on olennaisesti muuttunut?

Momentti on selkeä sinänsä, mutta jää käytännössä tapauskohtaisen harkinnan varaan, mitä ”olennaisella muuttumisella” ymmärretään.

4 § Lausuntoa varten pyydettävä lisäselvitys

Arvio pykälästä ja sen perusteluista

Mahdollisuus lisäselvitysten pyytämiseen on tarkoituksenmukaista, mutta on toivottavaa, että pääsääntöisesti käsittely tapahtuu lausuntopyyntöön perusteella ja että lisäselvityksiä pyydetään vain erikoistapauksissa.

5 § Selvitys toimenpiteistä

Arvio pykälästä ja sen perusteluista

On hyvä, että VM:n lausuntojen vaikutusta seurataan.

Muutoksen taloudelliset vaikutukset

Miten arvioitte taloudellisten vaikutusten arvioinnin tietosisältöä suhteessa olemassa oleviin viraston tai hallinnonalan hankesuunnittelun toimintamalleihin?

Suuriin muutoksiin liittyvät taloudelliset vaikutukset on arvioitu tähänkin asti, joten asetus ei tuone suurta muutosta. Taloudellisten vaikutusten arvioimisessa kuitenkin tulisi tarkastella kokonaisuutta eikä rajoittua pelkästään julkishallintoon.

Haluatteko esittää muutoksia taloudellisten vaikutusten arvioinnin tietosisältöön?

Olisi hyödyllistä arvioida kokonaiskustannukset koko yhteiskunnan näkökulmasta, ei vain julkishallintoon rajautuen.

Muuta huomioitavaa

Miten monta lausuntokohdetta tai -pyyntöä arvioitte ajoittuvan TAE 2021 -valmistelun yhteyteen? Mitä ne olisivat?

TAE 2021 -valmistelun yhteyteen voi ajoittua lausunnon pyytäminen muutamasta sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonkeruun kansallisesta hankkeesta.

Mitä toiminnallisia muutoksia lausunnotmenettelyn pääasiallinen toteutus JTS- ja TAE-prosessien yhteydessä virastossanne aiheuttaa? Esimerkiksi muutokset hanke- ja projektihallinnan ohjeisiin sekä toiminnan ja talouden suunnitteluohjeisiin.

Lausunnon pyytamisestä aiheutuvat toiminnalliset muutokset ovat vähäiset, jos lausunto voidaan pohjata sellaiseen materiaaliin, jota valmistelussa joka tapauksessa syntyy, ja jos lausuntoprosessissa ei ole merkittäviä viivytyksiä (ajallinen kesto, useat lisäselvitykset tms.).

Yleiset kommentit asetusluonnoksesta

-

Suutari Toni
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL